

שבת ח

משה שווערד

1. רש"י מסכת שבת דף ח עמוד א

ונופו נוטה לרשות הרבים וזרק – [1] מתחילת ד' לסוף ד', ונת אנופו. שדי נופו כו' - דחשיב אגב עיקרו דאית ביה ארבעה, ודרב חסדא דלא כר' ודלא כרבנן, [2] לישנא אחרנא: אמר אביי בדרב חסדא, דהוי ברשות היחיד אפילו רבנן מודו, וכי פליגי רבנן - בשדי נופו בטר עיקרו הוא דפליגי.

2. רש"י מסכת שבת דף ח עמוד א

רחבה ששה פטור - דהוי רשות לעצמה, [1] ואנן ממשכן גמרינן, שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן זה לזה, ולא היו זורקין רשויות, ואם תאמר: בדלא גבוהה עשרה נמי רשות לעצמה היא, דהא שמה כרמלית, - ההיא לאו מדאורייתא הוה רשות אלא מדרבנן, ולא להקל על דברי תורה בא, כגון זו שיפטר מחטאת.

3. תוס' ישנים בגליון

ולא נהירא, דאשכחן מיהא שהיו מוציאין רשויות כגון ארון ומזבחות עכ"ל.

4. רש"י מסכת שבת דף ח עמוד א

רש"י ד"ה רחבה ו'. ולא היו זורקין רשויות [Q] ובת"י ול"נ דאשכחן כו' ארון ומזבחות. [AI] ולענ"ד לק"מ דהרי לענין זורק למעלה מי' ג"כ לא ילפינן ממעביר כמ"ש רש"י לקמן צב ד"ה המוציא משאוי. [ויש לחלק דלענין למעלה מי' להכי לא ילפינן דשאני מעביר שאדם האוחז החפץ הולך בארץ]:

5. דף על הדף שבת דף ח עמוד א

[A2] ות"י חת"ס בחידושי דהארון והמזבחות מחמת כובדן בטלו מתורת כלי. וא"כ יש לומר דוקא כלי נעשה רשות בכה"ג, משא"כ דבר שאינו כלי ואינו קבוע לא נעשה רשות. וע"ע שם מה שהביא מרבו הג"ר נתן אדלר זצ"ל ליישב, ועיין ברש"ש כאן.

6. גליון הש"ס מסכת שבת דף ח עמוד א

רש"י ד"ה רחבה שהיו זורקין מחטיהן. ע"י לקמן צו ע"ב דלמסקנא אמרינן דלא מצינו שהיו זורקין מחטין וצ"ע:

7. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף ח עמוד א

אמר אביי זרק כוורת לרשות הרבים וכו'. טעמא דהאי מימרא שאין הזורק חייב אלא כשזורק כלי, אבל לא כשזורק רשות, כלומר דבר שגבוה עשרה ורחב ארבעה טפחים דהוי רשות היחיד, ולאפוקי דבר שהוא כשיעור כרמלית, שאין כרמלית בכלים, וטעם דבר זה פרש"י ז"ל לפי שלא מצינו במשכן שהיו זורקים רשויות אלא מחטין כדאיתא בפרק הזורק (לקמן צ"ו ב'), ותמוהין דבריו ז"ל דהתם בפרק הזורק הוה ס"ד מעיקרא דזריקת ארבע אמות ברשות הרבים גמרינן מזריקת מחטין, ואידחי ליה האי טעמא ואסיקנא דכל ארבע אמות ברשות הרבים גמרא גמירי לה, וי"ל כי רבינו ז"ל סובר דלא אמרינן התם אלא גמירי לה דתהוי תולדה ולא תיהוי אב, וכן פירשו שם בירושלמי, ומכל מקום לפי פרש"י ז"ל אין דינו של אביי אלא בזורק ברשות הרבים גופה ולא בזורק מרשות היחיד לרשות הרבים, [ולישנא דאביי בזורק מרשות היחיד] לרשות הרבים משמע, דאי לא הוה ליה למימר זרק כוורת ברשות הרבים...

8. תוספות מסכת שבת דף ח עמוד א

רחבה ששה פטור – [2] שהכוורת עצמה נעשית רה"י כשתנוח והוי כזורק מרשות היחיד לרה"י דרך רה"ר דפטור...

9. חידושי הרישב"א מסכת שבת דף ח עמוד א

[3] והנכון שאין הטעם אלא משום דכל שהוא רשות היחיד כשנה ברשות הרבים [ברשות] עצמו הוא נח, ולא חשיבא הנחה ברשות הרבים, ואפילו דרך הוצאה, וכי נקט זורק חדא מינה נקט, אי נמי רבותא קמ"ל דאע"ג דזרק ליה כעין כלי לא מבטל חשיבותיה דהוי רשות.

10. שפת אמת מסכת שבת דף ח עמוד א

בד"ה רחבה כו' נעשית רה"י כשתנוח כו' [נ"מ בין רש"י ותוס'] ולפ"ז במונח לרחבו חייב כיון דלא ס"ל כפי' רש"י דפטור משום שלא היו זורקין רשויות במשכן ...

11. רש"י מסכת שבת דף ח עמוד א

גבוהה עשרה - כלומר: אפילו גבוהה עשרה, אם אינה רחבה ששה באמצעיתה - חייב, דאכתי חפץ בעלמא הוא ואינה רשות לעצמה, דלא הוי רשות דאורייתא אלא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה על ארבעה, כדאמרינן בעירובין (נא, א) דכל שיעורין דשבת צריך הן ואלכסונו, ודבר עגול כי מרבעת לה מתוכו ומפקע עיגול שסביב הריבוע לא משכחת ביה ארבעה מרובעים אי לא הוי עיגולו [1] קרוב לששה, כדאמרינן גבי סוכה העשויה ככבשן, (סוכה ז, ב) דעל כרחיק צריך שתמצא בתוכו אלכסון של ארבעה על ארבעה, וכל טפה בריבועו טפה ותרי חומשי באלכסונו, הרי חמישה טפחים ושלושה חומשין, ואכ"י לא דק, ולחומרא הוא דלא דק, ולהפרישו מאיסור שבת, אף על גב דיש כאן אלכסון באינה רחבה ששה - מחייב ליה מדרבנן עד דאיכא ששה, אבל ודאי, לענין קרבן לא מייתי אי הויא חמשה טפחים ושלושה חומשין, דהוי כזורק רשות.

12. חידושי הרשב"א מסכת שבת דף ח עמוד א

רחבה ששה פטור. פירוש לפי שיש לרבע בו ארבעה על ארבעה, ואי קשיא לך ששה למה לי בחמשה ושלושה חומשין סגיא דכל טפה ברבוע טפה ושני חומשין באלכסון נמצאו שמנה חומשין דהוה טפה ושלושה חומשין וארבעה טפחים הרי חמשה ושלושה חומשין, פירש רש"י ז"ל דלא דק ולחומרא לא דק לאפרושי מאיסור שבת, ולא מחזור דהא אמר אינה רחבה ששה חייב וחייב משמע בשוגג חטאת ובמזיד והתראה סקילה ואדרבה חומרא דאתי לידי קלקול הוא, ועוד דאנן לאו לכתחלה שרינן אפילו רחבה ששה דפטור אבל אסור הוא, ואם כן כי קאמרינן פטור לפוטרו ממיתה וקרבן קאמרינן ובשאינה רחבה ששה חייב מיתה וקרבן, ועוד דכל היכא דלא דק מקשה לה בגמרא ומתרץ לה.

[2] רבינו חננאל ורבינו אלפסי ז"ל פירשו דרחבה ששה עם הדפנות קאמר ודל חומש לדופן זה וחומש לדופן זה פש ליה חמשה טפחים ושלושה חומשין בחללה כדי לרבע בחלל ארבעה על ארבעה... אלא דקשיא להו לרבתינו הצרפתיים דאכתי הוה לן לצרופי עובי הדפנות לרוחב ארבעה על ארבעה דהא אי בעי מנח עליה מידי ומשתמש.... והעלו זה בקושיא לדברי ר"ח ז"ל.

13. רש"י מסכת שבת דף ח עמוד א

רחבה ששה פטור - דהוי רשות לעצמה, ואנן ממשכן גמרינן, שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן זה לזה, ולא היו זורקין רשויות, ואם תאמר: בדלא גבוהה עשרה נמי רשות לעצמה היא, דהא שמה כרמלית, - ההיא לאו מדאורייתא הוה רשות אלא מדרבנן, ולא להקל על דברי תורה בא, כגון זו שיפטר מחטאת.

14. מהרש"א חידושי הלכות מסכת שבת דף ח עמוד א

בד"ה רחבה ו' פטור כו' וא"ת בדלא גבוה י' נמי רשות לעצמה היא דהא שמה כרמלית כו' עכ"ל. אבל לעיל בגבוה י' ואינו רחב ו' ודאי דלא קשיא ליה הכי דהא מקום פטור הוא דמ"מ אינו רשות לעצמה מקרי כיון דשרי להוציא ממנו לרה"ר ומרה"ר למקום פטור ויש לדקדק דמאי קשיא ליה הכא בכורת דהא שמה כרמלית כו' כיון דכלי הוא ולא גזור ביה רבנן לבטולי מתורת כלי כמו שפירש"י לקמן גבי קופה וכ"כ התו' לעיל וי"ל דלא קאמר התם דלא גזרו ביה רבנן לבטולי מתורת כלי אלא שלא להחמיר בכלי כשאר כרמלית שאין מטלטלין (בו) [מתוכו] אבל הכא להקל ביה דהוה רשות לעצמה קאמר ולהכי הוצרך הכא לומר דלא הוה רשות אלא מדרבנן ואין כת ביד חכמים להקל על ד"ת וכו' ודו"ק:

15. רש"י מסכת שבת דף ח עמוד א

שבעה ומשהו חייב - אם גבוהה שבעה ומשהו - עדיין חייב, וכל שכן פחותה מכן, אלא אפילו גבוהה שבעה ומשהו, דאיכא למימר הואיל ומחיצותיה למטה, וקיימא לן הלכה למשה מסיני דאמרינן לבד - אכתי כולה ניחא ברשות הרבים, דכי מטיא פחות משלשה סמוך לקרקע ואמר בהן לבד והויא הנחה - אכתי כולה באויר רשות הרבים היא, וחייב.

16. תוספות מסכת שבת דף ח עמוד א

שבעה ומחצה פטור - דכשמגיעות המחיצות תוך ג' יש שם מחיצות עשרה לבד השולים והרי הוא רשות היחיד וחשיב כנח באותה שעה, ושוב אינו מתחייב אע"ג דלאחר מכן נופל לארץ ובטל ממנה רה"י ונעשה כמונח ברה"ר אבל אינו רחב ו' אפ"ל ז' ומחצה חייב דלא אמרי' לבד אלא במחיצות ומחיצות לא חשיבי אלא כשיש שם רחב ד' אבל כשאינו רחב ד' הרי הוא כשאר הפצים דעלמא ולא אמרינן לבד.

17. רש"י מסכת שבת דף ח עמוד א

מכתפי עילויה - וכיון דצריך לרבים - רשות הרבים הוא, [1] בין רחב בין קצר.

18. גליון הש"ס מסכת שבת דף ח עמוד א

שם ד"ה מכתפין עילויה בין רחב בין קצר. ע"ל לקמן צא ע"ב ברש"י ד"ה אי נימא וצ"ע:

19. חידושי הרשב"א מסכת שבת דף ח עמוד א

עמוד תשעה ברשות הרבים ורבים מכתפין כו'. פירש רש"י ז"ל ואע"ג דאינו רחב ארבעה וכן כתב גם הרמב"ם ז"ל, ותמיהא לי דהא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה וליכא, וי"ל דכיון דמשום דמכתפי ביה משוינן ליה רשות הרבים ודרך המכתפין לכתף אע"פ שאין בו ארבעה לפי שאין מניחים שם משאן אלא נסמכין בו, הרי הוא מקום חשוב וראוי לתשמישו, והרי זה כידו של אדם החשובה לו כארבעה על ארבעה לפי שדרכם של בני אדם להעמיד כליהם בידיהם, ועוד דכיון דדרכן לכתף עליו מחשבת הרבים משויא ליה מקום ולא גרע מזרק ונח בפי הכלב או בפי הכבשן (עירובין צ"ט א'), כן נראה לי, [2] והראב"ד ז"ל פירש דוקא ברחב ארבעה ודוקא שמכתפין עליו אבל כשאין מכתפין עליו ואע"ג דראוי לכתף עליו לא, וכדמוכח בהדיא בעירובין (ל"ג א') גבי אילן העומד חוץ לארבע אמות ונתכוין לשבות בעיקרו דמייתי עלה הא דעולא, והא דאמרינן הכא תשעה ודאי מכתפי עליה, הכי קאמר תשעה ודאי ראוי לכתף עליו ודרכן של בני אדם לכתף עליו וכיון שהוא ראוי לכך ומכתפין עליו עכשיו כרשות הרבים הוא, שאילו לא היה ראוי לכתף עליו אע"פ שהרבים מכתפין עליו לא היינו נותנין לו דין רשות הרבים כיון שאינו ראוי לכך.

20. שפת אמת מסכת שבת דף ח עמוד א

שם בגמ' אמר עולא עמוד כו' פירש"י דגם באינו רחב ד' מיירי ועי' ברמב"ן ור"ן ולע"ז נראה לבאר טעם רש"י ע"פ מה דמשמע מלשונו לעיל (ז ב) ד"ה כזורק באויר כו' דס"ל לה"ש דכל דבר שא"י להיות רשות בפ"ע א"צ כלל ד' דעיקר הטעם דצריך ד' הוא משום דאל"כ נעשה מקום פטור ולהכי כאן בשרבים מכתפין עליו ממש דהוי בעצם רה"ר לא צריך כלל ד' ודוקא בידו של אדם הוי ס"ד לעיל דצריך ד' דאל"ה הוא ג"כ מקום פטור או כרמלית כדבעינן למימר לקמן (ט) גבי דרך עליו ע"ש [ועמ"ש לעיל (ד' ב) לתרץ קושי הגרעק"א ממ"ש רש"י (לקמן צ"א ב)]:

21. ספר קהלות יעקב [סימן י']

בענין עמוד ט' ורבים מכתפים עליו
ובענין תל או עמוד פחות מתשעה
שבת ד"ה עמוד ט' ורבים מכתפין עליו
חייב ושמעתי להספק אי יש דין
רה"י וי"ט למעלה מעל העמוד או דין
רה"י אינו חופס אלא עד עשרה דכיון
טפח אחד למעלה מהעמוד, ונלענ"ד דיש
דין רה"י עשרה טפחים למעלה מנגד העמוד,
וגבו של העמוד דינו כקרקע רה"י לכל דבר,

22. חידושי הרשב"א מסכת שבת דף ח עמוד א

גומא מאי אמר ליה וכן בגומא. [1] פירשו בתוספות וכן בגומא בת תשעה וכל שכן בת שמנה ובת שבעה, דכל שעמוקה מעט ראוייה יותר להשתמש בה אלא שאפילו בת תשעה משתמשיין בה, וכדמוכה לכאורה בהא דקופה דמייתי עלה דקתני פחות מכאן מטלטלין וכן בגומא, ופחות מכאן כל שהוא פחות מעשרה משמע ואפילו שמנה ושבעה, וכן נמי ההיא דהניח עירובו למטה מעשרה דאמרינן בבור דלית ביה עשרה ומשמע כל שאינו עשרה ואפילו שמנה ושבעה, [2] ואחרים פירשו דוקא גומא תשעה כעמוד ממש, דכל שהיא תשעה מצנעי בה הרבים כליהם שאין נדרסין ברגלי בני אדם, הא פחות מכאן נדרסין ברגלי בני אדם שהן יוצאין קצת לחוץ ולא משתמשיין בה, ופחות מכאן דקתני בביריתא דקופה וכן בגומא, אפחות מעשרה והוא דהויא תשעה קאמר, וכן ההיא דבור, והראשון נראה עיקר כפשטה של ברייתא, ועוד דעל כרחין בקופה כל שהיא יותר פחותה ואפילו חמשה וארבעה מותר לטלטל מתוכה לרשות הרבים דכלי הוא, ואם כן גומא נמי דכוותה.

23. רש"י מסכת שבת דף ח עמוד א

פחות מכן - או בגובה או ברוחב - מטלטלין, ואם תאמר: פחות מעשרה ורחבה ארבעה כרמלית היא, - לא גזור רבנן לבטולי מתורת כלים, הואיל וכלי הוא.

24. חידושי הרשב"א מסכת שבת דף ח עמוד ב

אלא לאו בבור דלית ביה עשרה וקתני עירובו עירוב. [1] מכאן דקדק מורי הרב ז"ל וכן בתוספות דמותר לטלטל לכתחלה פחות מארבע אמות ברשות הרבים, דהא למאן דאמר וכן בגומא דהויא רשות הרבים מטלטלין מתוכה לרשות הרבים לכתחלה דהא עירובו עירוב, והא דאמרינן לקמן בפרק מי שהחשיך (קנ"ג ב) גבי נותן כיסו לנכרי, אם אין שם נכרי וכו' אמר רבי יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה מטלטלו פחות פחות מארבע אמות ומאי לא רצו לגלותה דלמא אתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים, דאלמא מדוחק התירו למי שהחשיך לו בדרך דוקא הא בעלמא לא, התם במוציאו פחות פחות מארבע אמות ואפילו מהלך רב דגזרינן דלמא אתי לאתויי בזמנא חדא ארבע אמות, אבל בתוך ארבע אמות בלבד שרי, וכן דעת הרמב"ם ז"ל, ולכאורה הכי משמע כדבריהם מהא דתנן בעירובין בפרק המוצא תפילין (צ"ח ב') עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות, דאלמא פחות מארבע אמות אפילו לכתחלה שרי...

[2] והראב"ד ז"ל כתב דלכתחלה אסור לטלטל ברשות הרבים פחות מארבע אמות, דבין ארבע אמות לפחות מארבע אמות טעו אינשי וגזרינן דלמא אתי לאתויי ארבע אמות כפשטה דההיא דפרק מי שהחשיך, ולא התירו לעולם אלא במקום הדחק כגון בא בדרך וכיסו עמו, אי נמי במוצא תפילין, אי נמי מי שיצא חוץ לתחום בין לאונסו בין לרצונו, ואי נמי אם יש לו שם מקום קביעות כגון ששבת שם והיינו הא דעירוב שנתנו בבור, וההיא דעומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים שבמסכת עירובין, פירשה שם הראב"ד ז"ל במטלטל למעלה מעשרה דאיכא תרתי לפטורא דהוא פחות מארבע אמות ומטלטלו למעלה מעשרה שהוא מקום פטור, ואפילו הכי חוץ לארבע אמות חייב כדבא דאמר (שם צ"ט א') המעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע דרך עליו חייב, ומכל מקום יש לי לומר דלכולי עלמא לא גזרו בבין השמשות לטלטל ארבע אמות ברשות אחת.

25. שו"ע אורח חיים - סימן שמט

(א) כל אדם יש לו ארבע אמות ברשות הרבים שיכול לטלטל בהם. ומודדים לו באמה שלו, ואם אמתו קטנה נותנים לו ארבע אמות בינונית של כל אדם שכל אחת מהן ששה טפחים (וע"ל סי' שצ"ו):

26. ספר שערים מצויינים בהלכה - בענין חצי שיעור במעביר ד' אמות ברה"ר

ויש להעיר למה לא אסור משום חצי שיעור אסור מה"ת, וברש"י לקמן (עד. ד"ה

וכי) מבואר דגם באיסורי שבת אמרינן כן, וכ"כ בהגהות אשר"י (פ"ח סי' א) אכל בשורת חכם צבי (סי' פו) כתב לחלק דרך באיסורי אכילה אמרינן חצי שיעור אסור מה"ת, ולא בשאר איסורי תורה כגון התולש שער אחד כנזיר או בשבת, או מוציא פחות מכשיעור, דטעמא דחזי לאצטרופי לחוד לא מהני. ועי' במהר"ץ חיות שם. ובשורת חות יאיר (סי' טו) כתב דאין לאסור חצי שיעור בדבר הנזכר שיעורו בתורה בפירוש כגון טלטול ד' אמות דילפינן (בשלח טז-כא) מ"שבו איש תחתיו", כתחתיו, או אלפים אמה מדכתיב (מסעי לה-ה) "זה יהיה להם מגרשי הערים", או ג' פרסאות מדכתיב (בשלח שם) "אל יצא איש ממקומו" דאם התורה התירה בהדיא לא מצינו שחז"ל אסרוהו מפני חצי שיעור, ותחום אלפים דשבת גזרו להרחקה, במס' עירובין (נא.) ולולי דגזרו בפירוש היה מותר בפחות מג' פרסאות, ומביא ראיה מדברי הטו"ז (יו"ד ריש סי' קיז) ע"ש בדבריו. ועי' בפרי מגדים (פתיחה להל' שבת סוף דף ט) אם חצי שיעור אסור מה"ת איך התירו בשביל הפסד ממונו להוליכו פחות מד' אמות עי' לקמן (קנג:.) וברמב"ם (שבת פ"כ ה"ז) ומ"ש מעביר מכל המלאכות, וכתב שם דמעביר ד' אמות ילפינן מהלמ"ס כדאיתא לקמן (צו:.) א"כ הלכתא נאמר מעביר ד' אמות ברה"ר חייב ותו לא, ומשו"ה פחות מד' אמות לית ביה איסור תורה כלל, ומדרבנן נמי מותר, אלא אם מוליכו הרבה פחות מד' אמות גזרו, ומשום הפסד ממונו התירו, ועוד כתב לחלק בין עשה המלאכה בחצי שיעור כמו קצר חצי גרוגרות דיש בו איסור תורה כו' משא"כ מעביר ד' אמות ברה"ר כל שהעביר פחות מד' אמות לאו שם מלאכה עליה כלל ולא מידי עביר, ובמוליכו הרבה אסור מדרבנן ובמקום הפסד ממונו התירו.

27. חידושי הרישב"א מסכת שבת דף ח עמוד ב

ורבי היא דאמר [כל דבר] שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות. וק"ל דהא תנן (לקמן ל"ד א') דספק חשכה ספק אינה חשכה אין מטבילים את הכלים ואין מעשרין את הודאי, וההיא שבות דרבנן היא, ואם איתא דהויא דלא כרבי היכי לא אמרינן הכי בגמרא, י"ל שלא אמר רבי אלא בכרמלית דרבנן בלבד, והא נמי לצורך מצוה, דקסבר דאין מערבין אלא לדבר מצוה.

28. משנה ברורה סימן שמב

(א) כל הדברים וכו' - לישנא דכל לאו דוקא דיש דברים שאיסורן מדברי סופרים וגזרו עליהן ביה"ש אף לצורך מצוה כגון המבואר לקמן בסימן ת"ט ס"ג בשו"ע וכן להעביר פחות פחות מד"א וכמו שמובא שם במ"א בשם הרה"מ (א) והטעם משום דהם קרובים לבוא לידי מלאכה גמורה דאורייתא גזרו בהם טפי וכן הרבה

פוסקים סוברים דאין מערבין עירובי תחומין ביה"ש אף שהוא לצורך מצוה (ב) וכן מלאכה שאינו צריך לגופה חמור משאר איסור דרבנן ואסור בכל גונו ביה"ש אף אם נימא דעצם איסורו הוא דרבנן וכ"ש דלהרמב"ם הוא דאורייתא. ודע דכל סעיף זה לא מיירי כשקבל עליו שבת אבל אם קבל עליו שבת [כגון ע"י מזמור שיר ליום השבת או לכה דודי בזמנינו] מבואר לעיל בסימן רס"א שאפילו הוא מבע"י ואפילו אם רק הצבור קבלו עליו שאז חל עליו שבת בע"כ אסור לו לעשות כל שבות בעצמו אפילו לדבר מצוה אם לא ע"י עו"ג:

29. ספר שערים מצוינים בהלכה

ומש"כ רש"י דלא גזרו אלא בשבת ודאי ולא ביה"ש מ. ע"י במג"א (סי' שמב) שנסתפק אם ביה"ש"מ דמוצ"ש נמי לא גזרו משום שבות, דשאני אפיקי יומא מעיולי יומא, דמספיקא לא פקע קדושה. אבל בספר תוספת שבת (סי' שז ס"ק מט) כתב דמפרש"י משמע דאין חילוק בין ערב שבת למוצ"ש.

30. ספר ארץ הצבי | ע' נא, נז

ז. שבות דגזירות בזמן ביה"ש

ועגמ' ערובין (לכ): דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות. ועיי"ש בתוס' (לג.) ד"ה והא, דבוה עוקר וזה מניח, אפילו רבי מודה דגזרו עליו ביה"ש, דבקל יבוא לידי איסור דאורייתא, ועמשנ"ב (רס"י שמב) שאין להתיר מלאכה שאצל"ג ביה"ש, ולא מעביר פחות פחות מד"א. ובביאור הענין הי' נראה לומר, דבמלאכות דאורייתא, כולן שוות בחומרן, וכן במלאכות דרבנן. אך בנוגע לגזרות, יש גזרות קלות ויש גזרות חמורות. והיתרא דרבי — דכל דבר שהוא משום שבות ל"ג עליו ביה"ש, היינו דוקא בגזרות הקלות, ולא בגזרות החמורות, וכ"ש דלא שייך להתיר במלאכות דרבנן, החמורות עוד יותר מגזרות חמורות¹¹.

וביסוד הענין הנ"ל הי' נראה לומר, דבהל' שבת יש ג' חילוקי איסורים: דיש מלאכה דאורייתא, ויש מלאכה דרבנן, ויש גזירות. ונראה, דהא דמתירין אמירה לנכרי ומשמיע קול בעד חולה שאב"ס, ה"ט, דכל הגזרות התירו חכמים במקום חולה. וממילא הוה"נ באיסורי מוקצה, ובאיסור רפואה, שאין איסורם אלא משום גזירה, ואינם אפילו בכלל מלאכה דרבנן.

31. רמב"ם יד החזקה הלכות עירובין פרק ו

(כד) כשם שמברכין על עירובי חצירות ושתופי מבואות כך מברכין על עירובי תחומין ואומר בזה העירוב יהיה מותר לי להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח ואם היה אחד מערב על ידי רבים אומר בזה העירוב יהיה מותר לפלוני ופלוני או לבני מקום פלוני או לבני עיר זו להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח. השגת הראב"ד - כשם שמברכין על עירובי חצרות ושתופי מבואות כך מברכין על עירובי תחומין א"א והיכן צונו לערב בתחומין בשלמא עירובי חצרות ושתופי מבואות יש בהן היכר לשבת שלא להוציא לרה"ר אלא הא קולא נפקא מיניה לשבת ולא חומרא ואע"פ שאין מערבין אלא לדבר מצוה אין המצוה נוגעת לעירוב ואיך יאמר צונו על מצות עירוב]:

וטפי היה נראה לבאר שנתחדש כאן סוג נוסף של ברכת המצוה. דבסוכה וציצית ושופר, תקנו חכמים ברכת המצוה על מעשה המצוה, ולהכי בעינין שדוקא עושה המצוה יברך ולא אחר. והיינו נמי ענין ברכת על המילה שמברך המוהל עובר לעשייתן, קודם שעושה את מעשה המילה. אכן במצות מילה, נוסף על מעשה המצוה הנעשה בשעתו, יש ג"כ חלות הבאה מכח מעשה זה, הנשארת על התינוק אפילו לאחר זמן, והיינו — חלות שם בן-ברית, אשר דבר זה נוגע להכשר הגברא לעבודת הקרבנות ולאכילת קדשים, ועל ענין זה קאי הברכה השניה של להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, ומה"ט ס"ל לר"ת דלא בעינין דוקא שיברך העושה את מעשה המצוה, אלא אף אחר רשאי לברך, דאף דהמעשה אינו עושה אלא אחד, ורק הוא מברך עליו, החלות מיהא שייכת לכל ישראל, ועל כן רשאי אף אחר לברך ברכה זו, מאחר שענין זה נוגע אף אליהם. ולכן נמי מברכים לאחר עשייתן בדוקא, לאחר שכבר נתהוותה החלות, ובאה לעולם. וי"ל דזוהי כונת התוס' במש"כ, ותקנוה כאן לגלות ולהודיע שזו המילה נעשה לשם יוצרנו וכו', כלומר, שנוסף על ברכת על המילה דקאי על מעשה המצוה של מעשה המילה, תקנו ברכה

טז. שיטת ר"ת בברכת התפילין

התוס' ברכות (ס:) ד"ה אשר קדשנו, כתבו בשם ר"ת, דהמניח תפילין של ראש לבד ... מברך שתיים על ש"ר בלבד. והוא פלא, היכן מצינו מצוה שמברכין עליה שתי ברכות. וכן תמה הגר"א בביאורו לאו"ח סי' כה ס"ק יז. וז"ל התוס' שמה, דעל של ראש שהיא גמר מצוה ועיקר, דיש בה ד' בתים ושי"ן, מברך על מצות.

וכה"ג נמי נל"פ בשיטת הרמב"ם סוף פ"ו מערובין, כשם שמברכין על ערובי חצרות ושתופי מבואות, כך מברכין על ערובי תחומין. ובהשגות הראב"ד כתב, והיכן צונו לערב בתחומין. בשלמא עירובי חצרות ושתופי מבואות יש בהן היכר לשבת, שלא להוציא לרה"ר. אלא הא [ערובי תחומין] קולא נפקא מיניה לשבת, ולא חומרא ... והיאך יאמרו וצונו על מצות עירוב. ובפשוטו הי' נ"ל בדעת הרמב"ם שברכה זו קאי על חלות ההיתר הבאה ע"י העירוב, ולא על עצם מעשה הנחת העירוב, שהרי איננו מעשה מצוה כלל, וכטענת הראב"ד.

ומעתה נל"פ בשיטת הר"ת במה דס"ל דמברכין שתי ברכות אשל ראש לבד, דאף במצות הנחת תפילין דומה הענין למצות מילה, דנוסף על מעשה המצוה דהנחת התפילין, יש ג"כ ענין נוסף של קידוש גוף האדם המניח. וראיה לדבר זה יש להביא מגמ' ר"ה (יז). דפושעי

ומעתה י"ל, דלכך ס"ל לר"ת שעל של ראש יש לברך שתי ברכות, דברכת להניח קאי אמעשה המצוה דהנחת התפילין, וברכת על מצות קאי אחלות הקדושה היתירה שתלה אקרקפתא דהך גברא דמנח לתפילין ש"ר, ולדברי ר"ת, המצריך

33. תוספות מסכת שבת דף ח עמוד ב

לא מיחייב עד דעקר לי' ממקומו - תימה מאי קמ"ל פשיטא דלא מיחייב כיון דלא עקר ועוד מה שייך הכא הך מילתא וי"ל דקמ"ל דאע"ג דדרך להוליכם בענין זה שאינן קלין לנושאן והוי כמו עומד לכתף דאמרי' לעיל (דף ה:) דחייב אפ"ה פטור ומשום דלעיל איירי בכיתוף עמוד ט' ברה"ר ורבים מכתפים עליו נקט ליה הכא ודוקא רמא וזקפיה דכשהניח ראשו האחד חוץ לד' אמות עדיין ראשו השני מונח בתוך ד' וכשחזר ומשליך ראשו [הב'] חוץ לד' אמות עדיין אינו מתחייב דהוי כמגרר החפץ עד שהוציא ראש החפץ חוץ לד' אמות והניחו דאע"פ שחזר ומושכו לחוץ פטור [1] שלא נעשית המלאכה בבת אחת אבל אם מגרר זירזא דקני בבת אחת עד חוץ לד' אמות או מרה"י לרה"ר חייב כדאמרינן (לקמן המצניע דף צא:): בגונב כיס בשבת היה מגרר ויוצא פטור משום דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד ואומר ר"י דאם מגלגל חבית ד' אמות ברה"ר או מרה"י לרה"ר חייב דהוי כמו מגרר דאינו נח כלל אבל מגלגל תיבה שהיא מרובעת פטור דהוי כמו רמא וזקפיה דא"א שלא תהא נחה קצת.

34. חידושי הרשב"א מסכת שבת דף ח עמוד ב

האי זירזא דקני רמא וזקפיה פטור. ולא דמיא למגרר דאמרינן במסכת כתובות (ל"א א') הגונב כיס בשבת וכו' היה מגרר ויוצא פטור דאיסור שבת ואיסור גניבה באין לו כאחד, דמגרר שאני דכל שהוא מגרר הרי עקר את כולו ממקומו בבת אחת, מה שאין כן בזירזא דקני דבעידנא דזקיף רישיה אכתי סופיה מונח בדוכתה וכי הדר זקיף רישא אחרינא רישא קדמאה מינח נייה על גבי קרקע, [2] ויש כאן עקירות הרבה בלא הנחות והנחות הרבה בלא עקירות, ועוד דבלאו הכי ההיא דמגרר לא קשיא דהא אוקמוה התם בפרק אלו נערות בשצירף ידו למטה משלשה וקבלה דאיכא עקירה גמורה והנחה.

35. תוספות שבת דף ח/ב

לימא תהוי תיובתא דרבא כו' - [1] פרש"י אף על פי שהעבירו למעלה מי' דהוי מקום פטור ולא נהירא דאם כן הוה ליה למיפרך מרבנן דאמרי (לעיל דף ה:) המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ומאי פריך נמי לימא תהוי תיובתא דרבא לימא הא רבנן קיימי כוותיה ועוד דבהמוצא תפילין (עירובין דף צח:) תנן עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ובלבד שלא יוציא חוץ לד' אמות ודייק בגמרא הא הוציא חייב חטאת לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא המעביר כו' ולפי' הקו' מה ענין זה לזה [2] לכך נראה כפי' ר"ח דמפ' שהעבירו דרך עליו שהעבירו לפניו דרך גופן דה"א כיון שהגיע כנגדו הוי כמונח ונמצא שלא העביר ד' אמות יחד ומשני התם לא נח דאין זה הנחה [דרך עצמו]:

36. רש"י שבת דף ט/א

לא נח - במקום פטור, והויא ליה עקירה מרשות הרבים והנחה ברשות הרבים:

37. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף ח עמוד ב

חילוק בין הוצאה והעברת ד"א ברה"ר בדרך פטור

ג) לימא תיהוי תיובתא דרבא דאמר רבא המעביר חפץ מתחילת ד' לסוף ד' אע"פ שהעבירו דרך עליו חייב. ולפ"ד רש"י איירי שהעבירו למעלה מעשרה דהוי מקום פטור ולכאוף צ"ב מאי רבותיה דרבא הא להדיא אמרי' לקמן דף צ"ב. אמר ר"א המוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב, שכן משא בני קהת, וא"כ הוא ממש דיניה דרבא, ומאי חדית לן רבא, ועוד הביאו התוס' מהא דלעיל (דף ה ב) דאמרי רבנן המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב, וא"כ כבר אשמועינן רבנן חידוש זה, דאינו נפטר משום דהעבירו דרך מקום פטור, ומאי רבותיה דרבא.

וליישב דעת רש"י נראה לומר, דבאמת יש חילוק גדול בזה בין הוצאה מרשות לרשות להעברת ד' אמות ברה"ר, דבהוצאה מרשות לרשות, אף אם הוציא דרך מקום פטור, הרי עצם המלאכה נעשתה כתיקנה, דסו"ס הוציא מרשות זו לזו, אלא דיש כאן רק נדון משום הפסק במלאכה, משא"כ בהעברת ד"א ברה"ר, כל דהעבירו דרך מקום פטור, הרי יש סברא לומר דחסר בעצם תנאי המלאכה. דהרי צריך להעבירו ד"א

שלימים ברה"ר, וכל דהעבירו דרך מקום פטור הרי חסר בעצם המלאכה, וא"כ י"ל דכל מאי דאמרי' בדף צ"ב (וכן רבנן בדף ה') דחייב, הני מילי לגבי הוצאה מרשות לרשות, ואשמועינן דאע"ג דהעבירו דרך מקום פטור, ל"ת הפסק וחסרון במלאכה וחייב, אמנם עדיין לא שמענו בהעברת ד"א ברה"ר בכה"ג דאיכא למימר דחסר בעצם המלאכה ובהא שפיר אשמועינן רבא דאף בכה"ג חייב.

38. ספר שערים מצויינים בהלכה

משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב, ופרש"י דמחייב אפילו מעבירו באויר בידו ואינו על כתיפו, ומבואר דאף בלא הנחה למטה חייב, וכן מבואר מדברי התוס' לקמן (קב. סוד"ה והוציא), והניח בצ"ע, ובתורת מרדכי מתרץ דלק"מ, דרבא מיירי כשנטל חפץ ממקום זה והניח במקום אחר ברחוק ד' אמות ולא זו גופו ממקומו, ובאופן דמיירי הברייתא שנוטל מבעה"ב ונותן לעני ואינו זו ממקומו, וכמש"כ התוס' במס' עירובין (צח. ד"ה והאמר רבא) ולכן בעינן עקירה והנחה למטה, דאל"כ לאן מידי עביד, אבל ר' אלעזר דמיירי במעביר ברגליו, ולכן לא בעינן בכה"ג עקירה והנחה ע"ג קרקע, כיון דאיכא עקירת גופו בהליכתו, וכדמייתי שם ממשא בני קהת שהיה ג"כ ע"י הליכה, אבל כשאינו זו ממקומו לא מצינו כה"ג במשכן ולכן אינו חייב רק בעקירה והנחה ע"ג קרקע, ועי"ש מה שמפרש עוד בזה.

המעביר חפץ מתחילת ד' לסוף ד' ברה"ר, אע"פ שהעביר דרך עליו חייב. פרש"י שהגביהו למעלה מ' דלא שליט ביה אויר רה"ר והוי מקום פטור, חייב כי הדר אנחיה ואע"ג דדרך מקום פטור אזל. [כתב הריטב"א במס' עירובין (לג.) דכי היכי דאמר ר' אלעזר שהמעביר משאו על כתיפו למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת [ע"י לקמן צב.]. ה"ה למוציא מדה"י לרה"ר, שאע"פ שהוציאו למעלה מעשרה טפחים חייב [וכן משמע מפרש"י לקמן צב: ד"ה המוציא] ואפילו עומד לפוש, דלא שייך מקום פטור בדבר שהוא מונח בגופו של אדם או בידיו שרגליו על הארץ, כי מה שמונח בידו או בגופו הרי הוא כמונח למטה, וכשעומד לפוש הו"ל כאלו מניחו ע"ג קרקע, ולא עשו למעלה מעשרה ברה"ר שיהא מקום פטור אלא במה שאינו בידי אדם כגון עמוד שאינו רחב ד'. ובהא דפרש"י דחייב כי הדר אנחיה, הקשה הרש"ש מהא דלקמן (צב.) דאר"א המוציא